

Bài 24: Hoa Tiên

GIÁ TRỊ TRUYỆN HOA TIÊN

Toát Yếu

- *Kết cấu*: Truyện chia ra làm ba đoạn như những tác phẩm cổ điển khác. Ở phần kết thúc những kẻ có đức độ đều được sống trong hiển vinh sung sướng.
- *Văn chương*: Một lối văn trang nhã và nhất là mài dũa công phu. Những đoạn này là những đoạn tuy chạm trở uồn nắn rất nhiều nhưng cảm hứng dễ dàng, âm điệu trôi chảy.
- *Tổng kết về giá trị Hoa Tiên*: Văn chương có giá trị nhưng kém về bình dân nên không được phổ cập.

Kết Cấu

Truyện *Hoa Tiên* được kết cấu theo thể thức đoạn của những cuốn truyện cổ điển của ta ngày trước, nghĩa là cốt truyện có thể chia làm ba phần:

1. Phần thứ nhất là sự gặp gỡ và gắn bó giữa Lương Sinh và Dương Giao Tiên.
2. Phần thứ hai là những tai nạn hoặc những biến cố làm cho hai bên phải chia lìa xa cách (phần này bắt đầu từ khi Lương Tướng Công về hưu trí gả con cho Lưu Tướng Công đến lúc Lương Sinh ra đánh giặc bị vây, Lưu Ngọc Khanh được tin, nhảy xuống sông tự tử).
3. Phần thứ ba là sự đoàn tụ: Diêu Sinh ra đánh giặc giải vây cho Lương Sinh và Dương Tướng Quân. Khi trở về mọi người đều được ban thưởng, Lương Sinh kết duyên với Giao Tiên và cả với Lưu Ngọc Khanh. Trong phần thứ ba này việc Lưu Ngọc Khanh trở lại trong lúc mọi người đều tưởng nàng đã chết, có thể gây nên một việc rắc rối vì sự đôi co giữa nàng và Giao Tiên, cả hai đều xứng đáng với mối tình của Lương Sinh. Nhưng chế độ đa thê và nhất là tính tình ôn hòa của Giao Tiên đã giúp nhiều cho sự kết thúc của truyện *Hoa Tiên*: cả hai đồng kính mến nhau và lấy Lương Sinh; lại thêm hai con hầu Vân Hương và Bích Nguyệt cũng được dự làm tiểu thiếp, mọi việc đều ổn thỏa.

Văn Chương

Muốn hiểu được cái dụng công khéo léo và trí xảo của tác giả, ta hãy học và xét những câu này:

*Dập dìu buồm nghia gió duyên,
Lòng tên thuyền cũng như tên chiêu lòng.*

Hai câu ấy ý nói Lương Tướng Công và Lưu Tướng Công về hưu trí đi thuyền trở về quê nhà, hứa hẹn gả con cho nhau, rất tâm đầu ý hợp, lòng mong mỗi cho chóng đến nơi, trong lúc thuyền đi mau vùn vụt như tên. Hai chữ *dập dìu* dùng rất hay vì cho ta cảm thấy sự tương đắc giữa hai người, những chữ *buồm nghia gió duyên* nghĩa đen là thuận buồm xuôi gió mà nghĩa bóng ý nói rằng chuyến đi thuyền ấy là một việc may mắn thuận tiện cho việc kết nghĩa xe duyên. Trong câu thứ hai, chữ *lòng tên* ý nói lòng mong mỗi đến quê nhà đi như tên bắn và chiếc thuyền như chiêu ý người mà đi mau như mũi tên. Trong hai câu mà vừa dùng chữ tài tình, vừa ghép chữ, vừa dùng điển, vừa bõn chữ (chữ *tên* lặp lại), nghệ thuật của tác giả thật là sâu sắc và già dặn.

Tác giả **Hoa Tiên** lại thường hay ghép chữ để làm thành những danh từ ghép, ý nghĩa dồi dào linh động hơn và cũng không ngoài mục đích là làm cho câu thơ gọn ghẽ thêm và súc tích thêm. Ta hãy xem câu sau:

Lại song sấu bể sấu non

Những chữ *sấu bể*, *sấu non* có thể xem là những danh từ ghép trong đó chữ *bể*, chữ *non* là những cụ thể danh từ làm tiếng bổ túc cho chữ *sấu* là trùu tượng danh từ. Với cách ghép chữ như vậy tác giả đã cụ thể hóa mỗi sấu của Lương Sinh và cho ta cái cảm giác rõ rệt của một mỗi sấu mông mênh rộng lớn. Có khi tác giả lại ghép một động từ với một danh từ. Ví như trong câu:

Sông nguyên, bể dạn trùng trùng

Nguyên và *dạn* là hai động từ làm tiếng bổ nghĩa cho hai danh từ *sông* và *bể*, và nhờ đó ta hiểu rằng hình ảnh của sông và bể đã nhắc Lương Sinh nhớ đến lời thề ước lâu dài với Giao Tiên.

Tác giả chú trọng đến cách dùng chữ, đặt câu đến nỗi ta có thể tìm thấy rất dễ trong truyện **Hoa Tiên** những câu thơ trong đó tác giả dùng những lối bốn chữ rất tinh xảo tài tình. Ví như khi nói đến việc Lương Sinh và Giao Tiên kết duyên với nhau, tác giả dùng hai câu:

*Đã người mới, lại người quen
Tiên Hoa chép chữ lương duyên đến già.*

Người mới chỉ Giao Tiên vì cô dâu mới về nhà chồng người ta gọi là *người mới* (*tân nhân*), nhưng người ấy lại là *người quen* vì Lương Sinh và Giao Tiên đã gắn bó với nhau từ trước. Trong câu sau chữ *tiên hoa* là tờ giấy Hoa Tiên, *lương duyên* tức là duyên tốt lành, mà hai chữ *tiên* và *lương* cũng là để chỉ Giao Tiên và Lương Sinh.

Những cách dùng và ghép chữ như vừa kê trên có thể xem là những mỹ từ pháp có giá trị làm cho câu thơ có cái thi vị mới mẻ riêng biệt.

Tổng Kết Về Giá Trị Hoa Tiên

Trong công trình văn chương của nước ta ngày trước, truyện **Hoa Tiên** là một trong những tác phẩm có giá trị nhất. Mặc dầu truyện ấy chỉ trình bày cho ta những nhân vật ước lệ, ít có một đời sống tâm lý sâu sắc và linh động, hoặc về phương diện luân lý, truyện ấy chỉ có mục đích là bênh vực cho cương thường đạo lý của Khổng Mạnh chứ không cho ta biết gì mới mẻ thêm, nhưng với cái bầu không khí thuần khiết trong đó các nhân vật hoạt động với tình ý điềm đạm điều hòa, văn từ trang nhã, truyện ấy cũng đã để lại trong trí óc ta một ấn tượng trong sáng và đẹp đẽ.

Có nhiều bậc trí thức than phiền rằng một tác phẩm hay như thế mà ngày nay lại được ít người biết đến mà thương thức và lo ngại rằng tác phẩm ấy sẽ phải mai một với thời gian. Lẽ cố nhiên bổn phận của những kẻ hậu sinh chúng ta là phải gìn giữ cái kho tàng quý báu của tiền nhân để lại nhưng cũng phải nhận rằng truyện **Hoa Tiên** không có tính cách bình dân cho lắm, và sở dĩ không được phổ thông như **Truyện Kiều** hoặc truyện **Lục Vân Tiên** cũng là vì văn chương gò gẫm khó khăn như có gì cách biệt với tâm hồn dân tộc.